

Обиљежавање Дана српског јединства, слободе и националне заставе

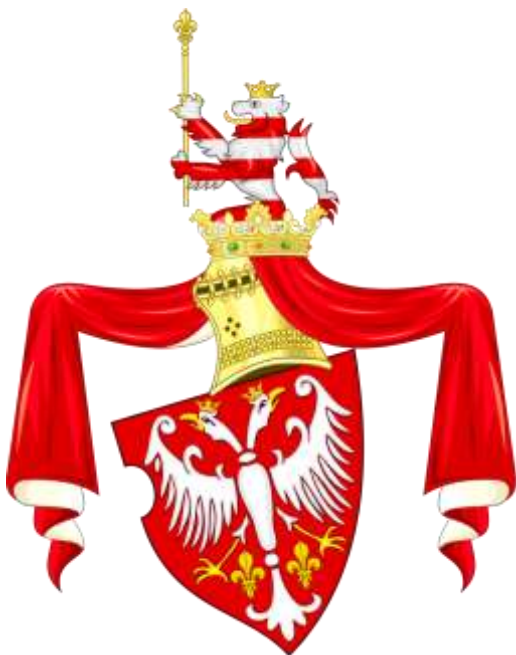
Историјски приказ српских грбова и застава из шеснаестог и седамнаестог вијека

Припремио: Бранимир Бијелић, проф. историје

- У раном средњем вијеку српска племена населила су територију у данашњој **западној Србији, с-и Херцеговини и источној Босни**, односно од извора Неретве до западне Мораве. Тај простор је више од 2 стољећа година био центар окупљања Срба и ембрион будуће српске државе.
- Први владар који је окупио разне племенске области био је рашки/српски кнез **Властимир у 9.вијеку**. Он је именовао требињског жупана за самосталног владара и оженио га својом кћерком, што је врло рани показатељ блиских веза Рашке и Травуније. Властимирову власт признавали су и остали жупани.
- За вријеме кнеза **Часлава у 10. вијеку** Србија је обухватала данашњу Босну до Пливе и Ливна, а њену власт признавали су Захумље, Травунија, Конавли и Паганија (Неретљанска област). То признавање било је на добровољној бази, пошто су наведене земље биле насељене српским становништвом.
- Византијски цар и писац Порфиригенит користи два назива: **ужа Србија** – од извора Лима и града Раса (код Новог Пазара) до планине Рудник на сјеверу, заједно са С-И Босном и Солима (Тузла) – или „**крштена Србија**“, те **шира Србија** (Серблиа) на чијој територији живе **Рашани, Требињци, Конављани, Босанци, Дукљани, Захумци и Неретљани**. Ту Србију писац јасно разликује од „**некрштене Србије**“, односно од Неретљанске кнежевине или Паганије.
- Прве државице Срба имале су и своје најстарије прототипове савременог грба: на печату Властимира приказан је двоструки црвени крст на жутој подлози, на **грбу Дукље** такође се комбинују црвена и жута боја, а крст је равнокрак, док на **грбу Рашке** је испод крста у кругу исписано име владара и његова титула.
- Поред уједињења племена у један етнос, паралелно су текли и христијанизација и описмењавање Срба. То су били важни чиниоци у јачању народне свијести. Мисионарска и просвјетитељска дјелатност **Ћирила и Методија** у 9. вијеку међу Словенима директно је утицала на Србе и они прихватају преко Бугарске и Македоније ћирилично писмо. Два брата и сами су били Словени из Солуна.
- Као непријатељи у стварању јединствене српске државе дјеловали су Бугари, Мађари и Византинци, иако су у неким периодима они играли улогу савезника. То је био случај у доба византијског цара Василија, који је 869. године окупио српска племена око Дубровника, Захумце, Требињце и Конављане и позвао их у борбу против Арапа који су напали Дубровник. Тада су и Неретљани крштени од свештеника из Цариграда, а цар их је ставио под своју заштиту.
- У 10. вијеку ствара се моћно Самуилово царство Македонаца, које је заузело Бугарску и српске земље Рашку, Босну, Дукљу и Требиње. Ипак, дукљанском кнезу Владимиру враћена је Зета, а његовом стрицу Драгомиру Требињски крај.
- Православна црква играла је важну улогу у интеграцији Срба, иако је у почетку грчка црква доминирала. Тако се у околини Солуна, одакле су била браћа Кирил и Методије, спомињу двије грчке епископије које су вршиле покрштавање и које су биле под управом Солунског митрополита, једна за племе Друговића, а друга се звала „Серблиа“.
- Кључни заокрет у јачању српске државности направљен је за вријеме кнеза Зете **Михајла** који се, услјед сукоба са Византијом, окренуо према Риму и од папе Гргура VII примио **краљевску круну 1077.** године. Он и његов син Бодин владају Рашком, Босном, Травунијом и Захумљем.

- **Крајем 11. вијека** ојачала је Рашка и њен **жупан Вукан** ратује са Византијом. То је било вријеме разједињености српских земаља. Зета и Рашка биле су ривалске земље, свака је жељела за себе да буде центар окупљања Срба, с тим што је Зета била отворена и за ширење католичанства преко Дубровачке, Которске и Барске надбискупије.
- Велико обједињавање српских земаља креће у доба владавине **Стефана Немање, великог жупана Рашке (1168-1196)**. Он се у житију назива *сакупљач изгубљених дијелова својег отачаства, а и обновитељ*. Проширио је своју власт на раније српске територије: Зету, Травунију, Захумље (којим је управљао његов брат Мирослав), западном Србијом владао је његов брат Страцимир, а под српским окриљем била је и Босна чији бан Кулин је своју сестру дао за жену Мирославу. Од нових простора Немања је у Србију уклопио и Косово, Метохију, Скадар, дио Бугарске и Македоније. То је била до тада највећа српска држава.
- Почетком 13. вијека ова држава се разјединила пошто су Бугари и Мађари знали да искористе неслогу Немањиних синова и окупирали су њене дијелове. Србија је била у хаотичном стању, браћа Вукан и Стефан били су завађени и само је мудра одлука **Саве Немањића** да се врати у Србију 1208. године из Хиландара, са тијелом оца Стефана Немање, спасила ситуацију. Браћа су се над моштима измирила, а Стефан је поново сахрањен.
- Пошто је Византију покорило Латинско царство 1204. године, српске земље су изгубиле јак ослонац у православном грчком царству. И сам свети Сава, који је тада био рукоположен за архимандрита у Солуну, осјетио је тај притисак.
- Папа Хонорије III, надајући се да ће у Србији преовладати католичанство, дао је **краљевску круну Стефану Првовјенчаном 1217.** године. Да би спријечио да се и вјера прими из Рима, **свети Сава** је од грчког патријарха добио дозволу да **Српска црква** буде издигнута на **ранг архиепископије 1219.** године. Стварање самосталне црквене организације Срба било је суштинско у очувању српског народног идентитета у наредним вијековима. Центар архиепископије стављен је у Жичу, не у Рас него ближе граници са Угрима, што је својеврсна потврда да је политичко јединство, а тиме и етничко тада било сувише крхко, далеко снажније је било оно вјерско.
- За вријеме српских краљева одржавано је јединство српских земаља, што се види и из титуле краља **Милутина (1282-1321): Стефан Урош, по милости Божјој, краљ и самодржац свих српских земаља и поморских.** Након побједе над Бугарима у бици код Велбужда 1330. године, Србија је у војничком смислу већ надмашила и Византијско и Бугарско царство. **Душан** се титулисао као **краљ свих српских и поморских земаља** све до 1343. године. Тада, као посљедица све већих освајања на рачун Византије, титула се мијења и Душан се крунише у Скопљу као **цар Срба, Грка и Арбанаса**, на Васкрс 16.4.1346. године. Ранг врховног вјерског старјешине такође је подигнут на виши ниво и српски архиепископ постаје патријарх. Једино патријарх је могао да крунише цара.
- Смрћу цара Стефана Уроша V 1371. године Српско царство се распада, што због неслоге обласних господара, што због турских освајања. Јединство српских земаља било је нарушено, нарочито након Маричке (1371) и Косовске (1389) битке. То је искористио босански бан **Твртко**, тада најјачи владар на Балкану, и узима титулу краља **1377.** године. Титула је гласила: **Краљ Србљем, Босни, Поморју, Хумској земљи, Доњим крајем, Западним Странама, Усори и Подрињу.** Твртко наступа као владар који има намјеру да окупи и уједини српске земље.
- Османлијским освајањем јединство српских земаља било је озбиљно угрожено и једна по једна српска земља пада под турску власт (Србија 1459, Босна 1463, Херцеговина 1482 и Црна Гора 1499. године). У наредних 300 година простор српских земаља демографски се јако испразнио, највише због бројних таласа сеоба које су са територија турских пашалука и санџака биле усмјерене према јужној Угарској и земљама Хабсбуршке монархије. Ослободилачких акција, покушаја устанака и уједињења Срба било је у том периоду, али сви ти напори нису уродили плодом.

- Једини истински фактор очувања српског имена, језика, писма и народности у том периоду била је Српска Православна Црква. Иако је Пећка патријаршија два пута била укидана, 1463. и 1766. године, ипак је њена обнова од стране султана Сулејмана (1557), захваљујући утицају турског великог везира Мехмед-паше Соколовића, много значила за опстајање српског вјерског и националног идентитета.
- Устанци и сеобе Срба из Османског царства крајем 17. и током 18. вијека јако су ослабиле српску цркву и пољуљале самосталност Пећке патријаршије. Након двије велике миграције, прве коју је водио патријарх Арсеније Чарнојевић 1690. и друге коју је водио патријарх Арсеније Јовановић 1739. године, Срби из старих српских земаља, Рашке, Косова, Метохије, Македоније, населили су се у јужну Угарску те на територије Млетачке републике и Хабсбуршке монархије. Сплетом историјских околности Срби су били потпуно политички разједињени и нашли су се под влашћу страних држава и господара.
- Први српски устанак (1805-1813) и Други српски устанак (1815-1817) нашли су своје остварење у личностима способних војсковођа и државника, Карађорђа Петровића и Милоша Обреновића, али новостворена аутономна српска држава није могла да уједини све оне просторе на којима су вјековно живјели Срби.
- Устанак Срба у Босни и Херцеговини против турске власти 1875-1878. године донио је Србији и Црној Гори међународно признање, а Србима у Босни и Херцеговини ослобођење од турске власти али и пад под аустроугарску власт.
- Дио некадашњих српских земаља припојен је краљевини Србији након 1. и 2. Балканског рата (1912/1913), а радило се о Косову, дијелу Рашке, дијелу Метохије и Македонији. Резултат ослобођења тих земаља од Турака потврдила је и Лондонска мировна конференција 1913. године, гдје су главну ријеч водиле велике силе (Русија, Аустроугарска, Француска и Енглеска).
- Током Првог свјетског рата, српска војска је након пробоја Солунског фронта 1918. године ослободила не само Србију, него и српско становништво са простора данашње БиХ и Хрватске, као и све остале јужне Словене. Ослобођење и уједињење српских земаља могло је остати у строгим националним оквирима. Ипак, створене су шире јужнословенске државне заједнице, прво Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, а затим и Краљевина Југославија.

Грб династије Немањић према грбовнику Корјенић - Неорић (16.в.)

Најстарија позната српска застава (доба владавине краља Владислава, 13.в.)

Грб Немањића из Фојничког грбовника (17.в.)

Грб цара Душана према грбовнику Корјенић - Неорић (16.в.)